

Kalıcı Organik Kirletici (KOK) Nedir?

- Canlı organizmalar ve çevre için toksik özellik gösteren,
- Canlıların özellikle yağ dokularında birikebilen, çevrede kalıcı özelliğe sahip (stabil yapıları nedeniyle fotolitik, kimyasal ve biyolojik tepkimelere karşı direnç gösterebilen),
- Yarı uçucu özelliğinden dolayı atmosferde uzun mesafe taşınarak küresel çevre sorununa sebep olan organik kimyasallardır.

Bu maddeler, doğuştan gelen kusur ve sakatlıklara, kansere, bağışıklık sistemi işlevsizliği ile üreme sistemi bozukluklarına yol açabilmektedir.

KOK'lar Nasıl Ortaya Çıktı ve Bu Kimyasallar Nasıl Yönetiliyor?

Kalıcı Organik Kirleticiler, geçtiğimiz yüzyılın ilk yarısından bu yana, sanayide geliştirilmiş olup; çok çeşitli kimyasal madde ve bunların karışımlarında (örneğin pestisitler, insektisitler ve endüstriyel ekipmanlarda, kapasitörlerde ve trafolarda kullanılan hidrolik ve dielektrik akışkanlar) kullanılmışlardır. Son yıllarda da alev geciktirici ve su itici gibi ürünlerde özellikle yapı malzemeleri, tekstil, otomotiv sanayiinde kimyasal katkı maddesi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, KOK'lar, yanma sürecinin yer aldığı çok çeşitli süreçlerde istenmeden ortaya çıkarlar; örneğin; çimento fırınları dâhil, tehlikeli atıkları yakan atık yakma tesisleri, ağartma sırasında elementer haldeki klor ya da klor oluşturan kimyasalların kullanıldığı kağıt hamuru üretimi, metalürji endüstrisindeki ısı süreçleri gibi.

1800'lü yılların sonuna doğru sanayi ve teknolojinin gelişmesi ile birlikte, kimyasalların üretiminde de artış olmuştur. 1874 yılında DDT'nin üretilmesi ile başlayan serüven, çeşitli sanayi kimyasallarının üretilmesi ile devam etmiştir. Ancak 1960'lı yıllarda sanayinin gelişmesine paralel olarak bilimsel gelişmeler de kendini göstermiş, bilim insanları bu sanayi kimyasalları ve tarım ilaçlarının insan sağlığına ve çevreye verdiği zararlarla ilgili çalışmalar yapmış ve bunları raporlamışlardır. Daha sonrasında; DDT tüm dünyada yasaklanmış ve bunu PCB'lerin ABD'de yasaklanması izlemiştir. Artık 90'lı yıllardan itibaren KOK'lara ilişkin UNEP Kararı ve sonrasında, CLRTAP ve ardından Stockholm Sözleşmesinin imzalanması ile bu kimyasalların yönetilmesine dair; KOK'ların üretim ve kullanımının yasaklanması, istenmeden ortaya çıkan KOK'ların azaltımı ve bilimsel ve teknolojik gelişmeler sonucunda Sözleşme ekine yeni kimyasalların eklenmesi gibi, ciddi adımlar atılmıştır. Türkiye, Stockholm Sözleşmesini 23 Mayıs 2001 tarihinde imzalamış ve 12 Ocak 2010 tarihi itibarıyla taraf olmuştur. Buna ek olarak, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 14.11.2018 tarihli ve 30595 sayılı "Kalıcı Organik Kirleticiler Hakkında Yönetmelik" yayımlanmıştır.

Toprak Kirliliğinin Kontrolü ve Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalara Dair Yönetmelik

08.06.2010 tarihli ve 27605 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Toprak Kirliliğinin Kontrolü ve Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalara Dair Yönetmelik" (Yönetmelik) ile kirlenmiş ve kirlenme ihtimali olan sahaların tespiti, kayıt altına alınması ve izlenmesi; temizlenmesi gerekenlerin belirlenmesi ve temizlemenin yöntem ve kriterlerinin belirlenmesi gibi hususlar tanımlanmaktadır.

Yönetmeliğin uygulanması "Kirlenmiş Sahalar Bilgi Sistemi" (KSBS) üzerinden yürütülmektedir. KSBS, noktasal kaynaklı kirlenmiş ve kirlenme ihtimali olan sahaların yönelik envanter bilgilerinin sistematik bir yapılanma ile muhafaza edilmesini, güncellenmesini, sürdürülebilirliğini ve gerektiğinde bu bilgilere hızlı bir şekilde erişimin sağlanmasını mümkün kılmaktadır. Söz konusu bilgi sistemine <https://ecbs.cevre.gov.tr> adresi üzerinden erişim sağlanmaktadır.

Kimler Bildirimde Bulunmalı?

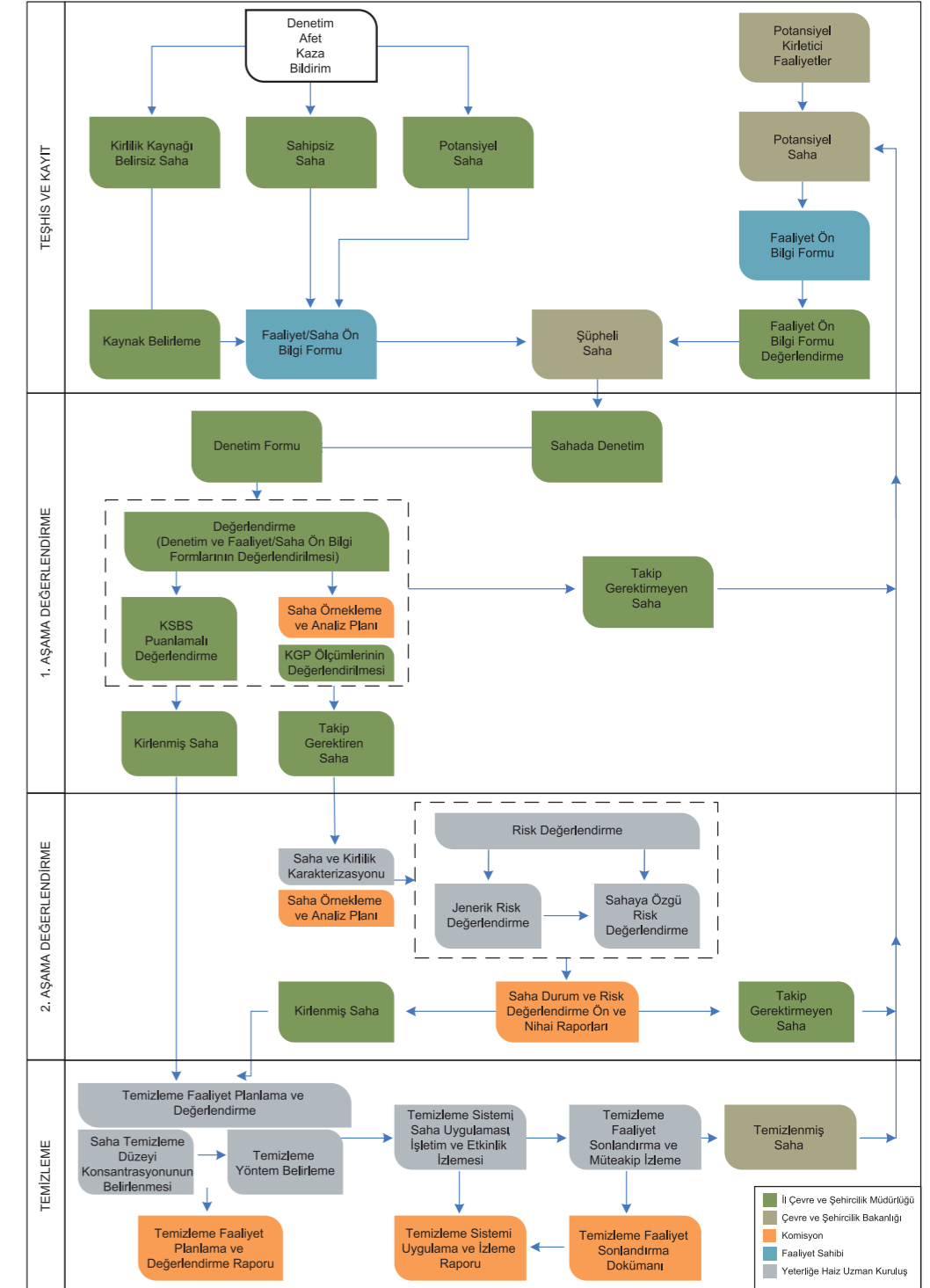
Yönetmelik Ek-2'de "Potansiyel Toprak Kirletici Faaliyetler ve Faaliyete Özel Kirlilik Gösterge Parametreleri Listesi"nde yer alan sektörlerin, Ek-3'te yer alan "Faaliyet Ön Bilgi Formu"nu doldurarak KSBS üzerinden bildirim yapmaları gerekmektedir.

Bildirim Ne Zaman Yenilenmeli?

Faaliyet sahiplerinin Ek-3'te yer alan "Faaliyet Ön Bilgi Formu"ndaki veri ve bilgilerinde bir değişim olması halinde 30 gün içerisinde sisteme giriş yaparak veri ve bilgilerini güncellemeleri gerekmektedir.

Kirlenmiş Sahaların İyileştirilmesi

Kirlenmiş ve kirlenme ihtimali olan sahalar KSBS aracılığı ile tespit edilerek değerlendirilmektedir. Değerlendirme sonrası iyileştirme ihtiyacı olan sahaların çalışmalar Bakanlık tarafından yürütülmektedir.

Kalıcı Organik Kirleticilerle Kirlenmiş Sahaların Tespiti ve İyileştirilmesi Projesi

Bu proje, kimyasallar ve kirlenmiş saha yönetimi konusunda AB müktesebatına uyum sağlamak ve ulusal dinamiklere karşılık verebilmek için analitik ve katılım odaklı bir süreç izlenerek tasarlanmıştır.

Proje, iki ana bileşenden oluşmaktadır:

A Bileşeni – KOK'larla kirlenmiş sahaların yönetiminde ve KOK barındıran kirlenmiş sahaların tespitinde ve sınıflandırılmasında teknik ve kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi için teknik destek. Bu bileşen ile; (i) KOK'larla kirlenmiş sahaların yönetimi için teknik ve kurumsal kapasitenin artırılması ve (ii) KOK'larla kirlenmiş sahaların uygun şekilde tespiti ve sınıflandırılması için merkezde ve yerelde ilgili tüm paydaşların kapasitelerinin artırılması amaçlanmaktadır.

B Bileşeni – KOK'larla kirlenmiş sahaların iyileştirilmesinde kurumsal deneyimin artırılması için çalışmalar: Bu bileşen, Türkiye'de AB yönetmelikleri ve standartları ile uyumlu iyileştirme faaliyetlerinin uygulanması için kapasite oluşturmayı amaçlanmaktadır.

Proje Faaliyetleri

1. KOK'larla kirlenmiş sahaların yönetimi için teknik ve kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi

Faaliyet 1.1. KOK'lar/kirlenmiş sahaların yönetimi alanında çalışacak merkezi ve yerel devlet teşkilatlarından ve özel sektörden gelen farklı hedef gruplarından personele eğitim verilmesi

Faaliyet 1.2. Yasal Boşluk Analizi (YBA)/Kılavuz Dokümanlar/Yayın Hazırlama ve Güncelleme

Faaliyet 1.3. Çalışma Ziyaretleri

Faaliyet 1.4. Yardım Masası Navigasyon Yazılım Programı Kurulumu

2. KOK'larla kirlenmiş sahaların tespiti ve sınıflandırılması

Faaliyet 2.1. KSBS Yazılımının Güncellenmesi

Faaliyet 2.2. Türkiye'de KOK'larla Kirlenmiş Sahaların Tespiti ve Sınıflandırılması

Faaliyet 2.3. İyileştirme için KOK'lar/Kalıcı Toksik Maddeler ile Kirlenmiş Sahaların Önceliklendirilmesi

Faaliyet 2.4. Faaliyet 2.3'te Önceliklendirilmiş Kirlenmiş Sahalar Arasından İki Pilot Sahanın Seçilmesi

Faaliyet 2.5. Seçilen 2 pilot saha için Faaliyet Planı Hazırlanması

Faaliyet 2.6. 2 pilot saha için Denetim ve İzleme Planı Hazırlanması

Faaliyet 2.7. 2 Pilot Sahada Pilot Uygulama için Teknik Şartname Hazırlanması

Faaliyet 2.8. 2 Pilot Saha için Denetim Destek ve İzleme Planının Uygulanması

3. Pilot İyileştirme Çalışmaları

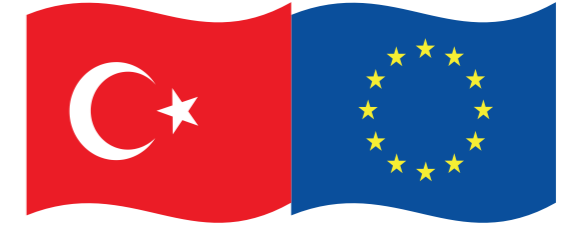
2 pilot sahanın iyileştirilmesi ve rehabilitasyonu yapılacaktır.

Proje web sitesi:

<https://kalicikirleticiler.com/kalici-organik-kirleticilerle-kirlenmis-sahalarin-tespiti-ve-iyilestirilmesi-projesi/>

KISALTMALAR

CLRTAP	Uzun Menzilli Sınırlar Ötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi
DDT	Dikloro difenil trikloroetan
KGP	Kirletici Gösterge Parametresi
KOK	Kalıcı Organik Kirletici
KSBS	Kirlenmiş Sahalar Bilgi Sistemi
PCB	Poliklorlu bifenil
YBA	Yasal Boşluk Analizi

Bu Proje, Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından ortak finanse edilmektedir.

Kalıcı Organik Kirleticilerle Kirlenmiş Sahaların Tespiti ve İyileştirilmesi Projesi

T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, Kimyasallar Dairesi Başkanlığı
www.onceklikkimyasallar.csb.gov.tr

Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü
www.ipa.gov.tr/

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/projects.html

